

Posudek školitele

Monika Hanková, Kapitoly z poválečných dějin židovské komunity v Čechách a na Moravě (1945-1956). Diplomová práce, UK FF, Ústav hospodářských a sociálních dějin 2006, 210 s., anglické resumé a četné přílohy.

Diplomová práce (DP) Moniky Hankové je výmluvným svědectvím skutečnosti, že její autorka je schopna zpracovat i tak náročné téma sociálních a kulturních dějin na příkladné obsahové i metodologické úrovni. Zřejmě však i pro ni nebylo jednoduché najít pro svoje dílo jednotící název, neboť její text je mnohem slibnějším příspěvkem k problematice židovské komunity v českých zemích, než titul naznačuje. O autorčině kultivovanosti svědčí též skutečnost, že nechce být historičkou „módní vlny“, jež je u nás po r. 1989 s tak aktuální a přitom i citlivou problematikou občas spojena (s. 8).

Diplomantka totiž nepodlehla moralizujícímu pokušení, neboť etický rozměr do svého tématu vkládá tak, aby vyplynul z kontur jejího textu i sociálního, kulturního a politického kontextu doby, aniž by byl autorsky prvoplánově akcentován. V tomto smyslu je též důležitá vnitřní struktura její DP, skládající se ze dvou relativně samostatných částí. V první z nich (tj. v prvních dvou oddílech) je akcentován spíše „pohled shora“, tj. obnovení nebo zahájení činnosti židovských institucí v r. 1945 a jejich působení do r. 1956.

Značný akcent je zde položen na vystěhovalectví do Palestiny, resp. Izraele, jež Československo zhruba do r. 1949 aktivně podporovalo, dále na navrácení židovského majetku a zejména pak na činnost Rady židovských náboženských obcí. V této sféře svého výkladu diplomantka rozšiřuje a prohlubuje naše dosavadní znalosti na bázi rozsáhlého archivního výzkumu a dalších zdrojů svých informací. V zásadě přitom řeší otázku židovské identity garantované institucemi a narážející v každodenním životě na lidový antisemitismus, se kterým nový komunistický režim manipuloval zvláště nápadně v období politických procesů na počátku 50. let 20. století.

Z metodologického hlediska je však přínosnější závěrečný výkladový oddíl o zkušenostech židovské komunity ve zkoumaném období, založený na původním orálně-historickém výzkumu, reprezentujícím „pohled zdola“ (s. 121-178). Monika Hanková se na tento obtížný úkol vskutku velmi dobře

teoreticky připravila. Pro svůj vlastní výzkum si vytvořila soubor 19 respondentů pocházejících vesměs ze vzdělaných rodin česko-židovských asimilantů. Formou interview, jež potom pečlivě přepsala a interpretovala, se snažila co nejvíce přiblížit jejich autentické kolektivní mentalitě, pro niž byl typický určitý pocit izolovanosti v české národní společnosti vyvolaný v první řadě nenávistnou nacistickou rasovou politikou a projevující se r. 1945 v drtivé většině případů destrukcí organického rodinného prostředí jako nepominutelného zázemí pro pocit bezpečí i společenské uplatnění. Za zvlášť důležité přitom považuji potvrzení a rozvedení teze, že i tato výchozí kolektivní identita se vážala na tzv. životní příběh s jeho individuálními specifiky.

Právě tato specifika v prožitku let 1945-1956 v některých případech vybízejí k dialogu s konstrukcemi dějin viděných „shora“, kterého by autorka mohla velmi plodně využít ve své další práci na tématu. Taková snaha by byla ostatně nanejvýš žádoucí stejně jako rozšiřování vzorku respondentů nejen z hlediska kvantitativního a sociálního, nýbrž i s ohledem na židy, kteří se cítili být v českých zemích součástí německé jazykové kultury. Jejich mentalita tak byla vystavena zřejmě daleko složitějším identitním tlakům, jak o tom svědčí např. vzpomínky americké historičky Wilmy Iggersové, než tomu bylo v případě česko-židovských asimilantů.

Podobně by se dala v budoucnu podniknout komparace oral history s vydanými memoáry, k níž má diplomanta po mém soudu již nyní potřebné metodologické zkušenosti. Autorka je totiž v této diplomové práci záměrně nezařadila mezi výchozí zdroje svého historického výkladu, ačkoliv je vesměs velmi dobře zná. Podnětná by přitom mohla být např. její reflexe sémantického a obsahového rozměru dané výpovědi v souvislosti s její narůstající textualizací (viz např. její autentičnost, míra autocenzury a cenzury, a tudíž i selektivnosti, tabuizace či sebestylizace). Její diplomovou práci přitom hodnotím jako velmi kvalitní a zároveň též autorsky vyvrálý text, který velmi rád *doporučuji k úspěšné obhajobě.*

Praha 19. 5. 2006

prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.